

# İzmit Kağıt ve Karton Fabrikası

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülke sanayisi örgütlenme düzeyi, üretim ve teknolojik alt yapısıyla ağırlıklı olarak ithalata dayanır. Osmanlı Devleti'nden devraldığı iktisadi yapıda kâğıt sanayisi de tümüyle ithalata dayalıdır. Milli Mücadele yıllarında yaşanan kâğıt sıkıntısı bu sektörde önlemler alınmasını gerekli kılar 1920'li yılların sonundan itibaren yerli kâğıt üretim fikri gelişir ve bu doğrultuda planlar hazırlanır. İktisat Vekâleti tarafından ülkede üretim gücünün ve yerli üretim mallarının tüketiminin arttırılmasına yönelik bir sanayi programının hazırlanmasına karar verilir. Hazırlanan raporda kâğıt sanayisinin kurulması konusu da ele alınır.

Milli iktisat düşüncesiyle özellikle Tekel Bakanlığının ihtiyaçlarını karşılamak için yerli kâğıt üretecek bir kâğıt fabrikasının kurulması 1930'ların başında gündeme gelir. Ancak; *"Bu fabrikaya ne lüzum var. Mademki yaptığı kâğıt dışarıya nazaran pahalıdır. Ne diye dışarıdan ucuz kâğıt getirmeyip te burada yüksek maliyetle kâğıt elde edelim. Üstelik de devletin bu kadar sermayesini boşuna burada işgal edelim."* şeklinde dönemin basınında kurulacak böyle bir fabrikanın zarar edeceği yolundaki eleştirilerin yer almasıyla hükümet dosyayı kaldırır. Diğer taraftan bir yerli kâğıt fabrikasının kurulmasının gerekliliği yönündeki baskılar sonucu Atatürk'ün talimatıyla dönemin başvekili İsmet İnönü ve bakanlarla bir toplantı yapılır. Toplantı sonucunda hükümetin elindeki verilerle böyle bir fabrikanın başarılı olamayacağı sonucuna varılır. O dönemde İş Bankası'nın başında bulunan Celal Bayar'ın ise böyle bir fabrikanın zarar etmeyeceğine dair düşüncesi olduğu Atatürk'ün kulağına gider ve Atatürk şunu söyler: *"Şimdi iş, adamının eline düştü. Celal Bey, zarar etmemenin yolunu bulur. Kendisine söyle muvaffakiyetler dilerim"* Celal Bayar, Mehmet Ali Kağıtçı'nın desteğiyle bir rapor ve proje hazırlar. Bir süre sonra İktisat Vekâletine atanan Celal Bayar, kâğıt fabrikası projesini kurulacak olan Sümerbank'ın, yani devletin üstlenmesini uygun görür. Sümerbank'ın 3 Haziran 1933'te kurulmasıyla, Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nda yer alan kâğıt fabrikası için çalışmalar başlar. 1934 yılında uygulamaya konan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı kapsamında yapılan fizibilite çalışmaları sonucu hazırlanan raporlarda belirlenen su temini, arazi topografyası ve nakliye olanakları gibi kriterlere uygun olarak kurulacak fabrikanın yeri İzmit olarak belirlenir.

Fabrikanın kuruluşu öncesi makinelerin montajında kullanılmak üzere Alman Wabag Wassereinugungsbau G.M.B.H firması tarafından getirilecek olan montaj aletlerinin Türkiye'ye girişine izin verilmesi İcra Vekilleri Heyetince 5 Mayıs 1936 tarih ve 2/4504 Sayılı Kararla onaylanır. Dönemin meclis kayıtlarından İzmit Kâğıt ve Karton Fabrikası'nın kuruluşunda Almanya, İsviçre, İsveç ve Macaristan'dan teknik uzmanların getirildiği görülür.

Başvekil İsmet İnönü tarafından temelleri 14 Ağustos 1934 yılında atılan ve I. Kâğıt Fabrikası olarak bilinen, toplam değeri 30.400 lira olan İzmit Kâğıt ve Karton Fabrikası 121.864 metrekarelik bir alana kurulur. Dönemin İktisat Nazırı Celal Bayar 6 Kasım 1936'da İzmit Kâğıt ve Karton Fabrikası'nı törenle açar. İzmit Kâğıt ve Karton Fabrikası'nın kuruluş çalışmaları 1934 yılında başlamasına rağmen çeşitli nedenlerle inşaatı 1939 yılının ocak ayında tamamlanır. Fabrikanın ilk kâğıt üretimi 18 Nisan 1939 Saat:15.03'te gerçekleşir.

Türkiye'de ambalaj, gazete, sigara kâğıdı ve karton üretecek İzmit Kâğıt ve Karton Fabrikası'nın projesi Mehmet Ali Kağıtçı yönetiminde hazırlanır. Aynı zamanda fabrikanın kurucusu da olan Mehmet Ali Kağıtçı, Fransa'da Grenoble Üniversitesi Fen Fakültesi Kâğıt Mühendisliği Bölümünü 30 Temmuz 1927 yılında birincilikle bitirmiş ve alanında deneyim kazanmak için Fransa ve Almanya'da kâğıt fabrikalarında çalışmış bir kimyager ve mühendistir. *"Yaşamak için ekme ne ise düşünmek için kâğıt odur."* Diyen Mehmet Ali Kağıtçı'nın Sümerbank tarafından kurulan İzmit Kâğıt ve Karton Fabrikası'nın projesinin hazırlanması ve faaliyete geçirilmesinde büyük katkısı vardır.

Fabrika çalışmaya başladıktan sonra dolgu maddesi olarak kullanılan kaolinin ithalinde sıkıntılar yaşanınca 1937 yılında İktisat Vekâletinin onayı alınarak Sümerbank tarafından bir kaolin fabrikasının kurulmasına karar verilir. Bu fabrika 1940 yılında üretime başlar ve İzmit'te kurulan ilk kâğıt fabrikasının üretim hacmi 1940 yılında Türkiye'nin kâğıt ihtiyacının önemli bir kısmını karşılar hale gelir.

II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve uluslararası ticaret yollarının kesintiye uğramasıyla Türkiye'nin kâğıt ihtiyacının karşılanması açısından fabrikanın kurulmasının doğru bir karar olduğu anlaşılır. Savaşla birlikte ortaya çıkan kâğıt sıkıntısının Avrupa'da olduğu kadar Türkiye'de kendini hissettirmesi, tüm dikkatlerin İzmit Kâğıt Fabrikasına yönelmesine neden olur. Son Posta ve Cumhuriyet gazeteleri dışındaki bütün gazeteler, kâğıt ihtiyacını gidermek için İzmit Kâğıt Fabrikası'nın ürünlerini kullanmaya başlarlar. Ancak kâğıt fiyatlarının kâğıdın hammaddesini teşkil eden selülozun dış ülkelerden karşılanması nedeniyle yüksek olması ciddi bir sorun haline gelir. Bu sıkıntı Türkiye'de 6 Kasım 1936 tarihinde inşasına başlanan selüloz fabrikasının bir an önce bitirilmesi çabalarını hızlandırır. Ancak fabrikanın inşası ve makinelerinin montaj çalışması tamamlandığı halde, Sapanca Gölü'nden ihtiyaç duyulan suyun zamanında getirilemeyişi, savaş koşulları nedeniyle ithalat yollarının kapanması ve dış ülkelere bir kısım makinelerinin getirilmesinin zorlaşması nedenleriyle fabrikanın işletmeye açılması gecikir. Selüloz sıkıntısı II. Dünya Savaşı süresince devam eder. 1 Kasım 1944 tarihinde TBMM'nin 7. Dönem 2. Toplanma Yılı'nın açılış konuşmasında İsmet İnönü yeni bir kâğıt fabrikası ve selüloz fabrikalarının işletmeye açılması ile ilgili verdiği bildiği şunu ifade eder: *"Kâğıt Fabrikasını bu sene yeni tesislerle genişlettik. Selüloz endüstrisi, ana tesislerini kurmuştur. Bundan, ilerisi için birçok alanda geniş faydalar bekliyoruz."* 1944 yılında İzmit İkinci Kâğıt Fabrikası, 1954 yılında da Üçüncü Kâğıt Fabrikası işletmeye açılır. 1955 yılında Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi Kanunu yürürlüğe girer, böylece SEKA kurulur. SEKA İzmit İşletmeleri 10 Mart 2005 tarihinde kapatılır. Atatürk'ün İzmit Kâğıt Fabrikası'nda üretilen kâğıda basılan 19 Mayıs 1936 tarihli Ulus gazetesinin bayram ekinde yer alan *"Medeniyet Hamuru"* söylemi, İzmit Kâğıt ve Karton Fabrikası'nın 69 yıllık tarihinin özeti niteliğindedir.

## **Sema YILMAZ GENÇ**

### **KAYNAKÇA**

**Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi**, Fon No: 30 18 1 2-Kutu No: 64-Dosya No: 35-Sıra No: 9.

DÖLEN, E., **Çin'den Kocaeli'ne Kağıdın Öyküsü**, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kocaeli 2015.

KOCABAŞOĞLU, U., vd., **SEKA Tarihi**, SEKA Genel Müdürlüğü Yayınları, Kocaeli 1996.

KÜRKÇÜOĞLU, F., **İzmit SEKA'da İlk Yerli Kağıt**, <http://arsiv.ntv.com.tr/news/311835.asp>

SARIOĞLU, M., "Mehmet Ali Kâğıtçı Ve SEKA'nın Kocaeli'ne Katkıları", **Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu**, Kocaeli 2015.

ŞENYURT, O., "1923-1960 Yılları Arasında İzmit'te İnşa Edilen Yapılar ve Kentin Gelişimine Katkıları", **Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu**, Kocaeli 2015.

**Vakit**, 15 Ağustos 1934, Sayı No: 5964.

YAZMAN, S. C., "İzmit Kâğıt Fabrikası", **İktisadi Yürüyüş**, S 6, 1940.

YURTOĞLU, N., "Cumhuriyet Döneminin Öncü Bir Sanayi Kuruluşu: İzmit Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları Müessesesi

(1936-1960)", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S 60, Bahar 2017.

19/08/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/izmit-kagit-ve-karton-fabrikasi/?pdf=3553> adresinden erişilmiştir